

Krúdy fekete napja

(Részletek az Irodalmi Színpadon elhangzott emlékbeszédből)

Mindenes cselédje, Szücs Juliska találta rá a halott Krúdy Gyulára. Dél előtt tíz volt, s a gazda meghagyása szerint ébreszteni akarta őt, mert az író a városba készült. A halál beálltát orvos, dr. Boér Kálmán konstatálta: szerinte szívbénulás ölte meg az elhunytat, aki rövid haláltusájában föltehetően alig szenvedett. Egy szemtanú szerint a halott Krúdy széles réz-ágyon pihent, vékony karja mellére simult, mindkét lábán harisnya volt, a harisnyás lábak előtt összegyűrt farkasprém hevert. Ejjeliszekrényén félig égett gyertyát látott a riporter, egy doboz cigarettát, szemüveget, ceruzákat. Ott volt utolsó írása is, egy levél, melyet *Halasi Fischer Ödön*-nek címzett, s azt közölte benne: szeretné megtekinteni a Nemzetközi Vásárt...

A magyar toll magusa halálának napja nem szűkölködött újságba kívánczó eseményekben. Abban a huszonegy órában tört ki botrány amiatt, hogy a nagy hatalmú *Wolff Károly* keresztfiát nevezte ki a fővároshoz főorvossá... *Berek Sándor* 21 éves költő saját verseit szórta az első emeleti karzatról a képviselőházban tanácskozó honatyák közé, előállították a rendőrségre. Aznap Hitlerék százával tartóztatták le Németországban a baloldali politikusokat... *Oravecz Imre* 38 éves nagyidai parasztfestő 42 képből álló életművével Budapestre érkezett... Gyermeektartásra kötelezték az albertfalvai katolikus egyházközséget... *Péterffy Ferenc* vecsési orvos anyagi gondjai miatt fejbe lötte magát... S még egy esemény: a büntető-törvényszék Szemák tanácsa ítéletet hirdetett abban a perben, amelyet kommunista értelmiségiek nagy csoportja ellen folytattak. Az ítélet többek között másfél évi börtönnel sújtotta *Szell Jenő* egyetemi hallgatót, három hónapra ítélték *Olt Károly* magántisztviselőt, egy-egy hónapot kapott *Kelemen János* és *E. Kovács Kálmán*. *Békés Istvánt*, *Darvas Józsefet*, *Szántó Piroskát* és *József Attilát* a vád alól felmentették.

A halott Krúdyval nyomban békét kötött a kormányzat. Maga a vallás- és a közoktatásügyi miniszter táviratozott az özvegynek: „Mély részvétellel értesültem szerett férje elhunytáról stop enyhítse nagyságos asszonyom fájdalmát a fölemelő tudat, hogy a megboldogult kiváló munkássága maradandó értéke lesz irodalmunknak”. Aláírás: *Höman Bálint*.

A nagyságos asszonynak abban a helyzetben másra lett volna szüksége, mint felemelő tudatra. Ismert tény, hogy éppen kilakoltatási eljárás folyt a család ellen, a lakásból pedig díjfizetési hátralék miatt kikapcsolta a villanyt az Elektromos Művek.

Micsoda ellentmondás! Négyszobás lakás, háztartási alkalmazottal, de nincs pénze a legegységesebb kiadások fedezésére. Utolsó írásainak egyikében azt mondta el, hogyan tett vagyontalansági esküt a törvényszék előtt, melynél csődöt kértek ellene... Az írás két befejező mondata: „Esküt tettem, hogy semmim sincs. Vajon lehet semmi nélkül élni?”

Az a bizonyos semmi a hivatalosan számbavett 6919 pengő 23 fillér tartozáson kívül a következő személyes ruhadarabokból állt: „Két lepedőből varrott, fehér vászon öltöny, vagy sál, egy selyemzsebkendő, tizennégy puha és

három kemény gallér, tiznyakkendő, egy pár fehér glazékesztyű, egy szürke kamásni, három pár magas saru, szürke, antilopbetétes, gombos cipő, hat pár harisnya, egy szürke halszálkás felöltő, két fekete csikos nadrág, egy fekete zakó mellénnyel, egy rövid báránypőr bekecs, egy barna szvetter, egy zöld és egy szürke kalap, két nadrágtartó, nyolc ing, hat alsónadrág, négy hálóing, kilenc zsebkendő, egy sötétkék öltöny és egy frakk”.

Krúdy a magyar toll eledlig legszorgalmasabb munkása volt. Önmagára rótt napi penzuma elérte, néha meghaladta a tizenhat gépelt oldalt. Bejárta az emberi lélek Antarktiszát és trópusi vidékeit. Ki mondhatná teljes felelősséggel, hogy életművének alkímája nélkülözhetetlen volna a visszatérő mámor, a könyörtelen versenyizgalom vagy a céltalannak tetsző, költséges barangolások hatóanyagát?! Utolsó éveinek sok gondja. Keserősége testében, kedélyében is megvénítette őt. Talán saját sorsának borús sejtelmé komorlott az 1933. év legelején írt cikkben, melyet e szavakkal zárt le: „Vajon mit írunk az 1933-iki esztendőről, ha megérjük, átírjuk és befejezhetjük?”

Nem fejezhette be. Május 12-én, immár negyven esztendeje ennek, hasztalan költögettek... És még aznap fölröppentek az újabb Krúdy-legendák. Mert Petőfit és Adyt is beleértve sem volt még egy magyar író, akinek életéről annyi mendemonda, igaz anekdotikus történet és koholt história keringett volna. Hogy hányszor párbajozott; ki ugrott le miatta az emeletről; miként rázatta magát konflison egy jó ebédért Pestről — Fűredig; kikkel ivott a Mélypincében; kikkel Kéhliné; miért járt *Fresser Anna* vendéglőjébe; miként töltötte az időt a Vén Eperfában... Halála napjától a Krúdy-történetek mondhatni osztódással, és immár ellenőrizhetetlenül szaporodtak. A temetés külsőséggel akaratlanul is a legendákat sokasították. 18 kandeláber gyertyáinak lidérc lángja lobogta körül a koporsót. Gyöngyvirág, tulipán, orgona, szegfű árasztotta el a ravatalt. Zene kísérte utolsó útján. Krúdyn frakk volt és fehér nyakkendő. Egy szemtanú szerint „Utolsó szegény életnek utolsó élő pillanatában oly fejlődésmin elegáns volt, mint egy herceg. Míg temették, a szél fújt, eső verte a várost, mennydörgés kísérte a szertartást.

A Reggel című újság nyilvános gyűjtést kezdett, hogy megsegítse az író családját. Az első napon 585 pengőt ajánlottak meg Krúdy tisztelői...

Ma már világosan látjuk, fejlődelmi hagyaték maradt a vagyontalansági esküt tett író után. Legalább hatvan regény, háromezer elbeszélés, színművek, publicisztikák sora. Életműve a régi újságokban szunyonyadó novellákkal és folytatásos regényekkel együtt mintegy 150 kötetre, összesen 45 ezer nyomtatott oldalra tehető.

Mi emlékezzünk az emberre, aki nem tudta maga mellé hódítani a szerencsét; aki — bár sokan szerették — boldognak talán sohasem vallotta magát; aki — jóllehet rajongói mindig voltak — bizalmas barátira nem lelt; aki nem tartozott csoportokhoz, karrierkövacs érdekszövetségekhez... Emlékezzünk rá, aki már negyven éve megpihent, de mindaddig él, amíg tiszteli a szópát és gondoza irodalmát a magyar.